

Sognefogden

i Assing fortæller

En sognefogeds arbejde

De følgende optegnelser er fortalt af den sidste sognefoged i Assing.

I 1952 blev jeg af Assing Sogneråd indstillet til hvervet som Sognefoged. Da der ikke var andre indstillet var der ikke de store formaliteter at foretage. Daværende politimester Halsten kom herud, og vi fulgtes ad til Assing for på den afdøde sognefogeds kontor at afhente hvad der måtte vedrøre hvervet. Jeg skal prøve at fortælle lidt om arbejdet som det formede sig for mig.

Militæret

Indmeldelse til lægdsrullen skulle ske når de unge mænd var i 18 års alderen. Anmeldelse om flytning skulle ske til sognefogden, som derpå udstedte flyttebevis og foretog ajourføring af lægdsrullen samtidigt. Sognefogden havde mødepligt hver gang der var session.

Det er underligt så hurtigt sproget ændrer sig, jeg kan huske fra den første gang jeg var med ved sessionen, da lød tiltalen til de værnepligtige i bydeform således: "gå til vægten", "gå til målet". Efter 13 års forløb var sproget ændret, så det kom til at lyde: "vær venlig, gå hen til vægten", og "vær venlig, gå hen til målet".

Når der var efterårsmanøvre og denne berørte Assing sogn, skulle man være behjælpelig med at skaffe logi til soldaterne. Som regel var det en lade med halm til de menige soldater. Derimod skulle der findes hjem, som var villig til mod betaling, at stille et værelse til rådighed for befalingsmænd, og ydermere skulle der serveres en varm ret mad daglig.

De to nævnte forhold har siden ændret sit, nu fører kompagnierne madvogn med og befalingsmændene spiser på hotel.

Jeg husker engang, det var vistnok i 1969, vi havde et kompagni soldater fra Aalborg indkvarteret her i omegnen, de var her i flere dage og holdt øvelse, de var på vej fra Borris på vej til Aalborg, man ventede angreb fra et hold på vej til Borris, en træfning var planlagt, at skulle finde sted her på egnen.

Det ventede slag blev udpenslet i alle enkeltheder, jeg så kort og situationsplan over det forventede slag. Oberst Husted forærede mig senere disse planer, hvad jeg var glad for. (Oberst Husted var barnebarn af Niels Kr. Jørgensen, Albækhede.)

Skatteopkrævning

Opkrævning af kommuneskat var ret ubetydelig, kun når den var autoriseret til udpantning, fik jeg sagen. Derimod med hensyn til amtsskatterne, fik jeg hvert år tilsendt en opkrævningsliste, som regel var der 25-30 skyldnere, næsten de samme hver gang.

Jeg kom engang ind til en person som altid var på restancelisten, han tog imod mig med den bemærkning: "Det kunne jeg godt have betalt, men jeg synes det er skønt at få besøg af sognefogden".

En anden af mine faste kunder havde aldrig penge når jeg kom, men han kunne skaffe dem om en måned, jeg lagde så beløbet ud og vedkommende holdt sit løfte, hver gang. Jo, der er altid noget godt og ærligt ved mennesker, når man viser dem tillid.

Bøder

Jeg fik en del bøder til forkyndelse fra dommerkontoret, som regel var der en betalingsfrist, blev denne overholdt hørte jeg ikke mere til sagen.

Jeg husker et tilfælde hvor bøden blev betalt kontant. En ung mand som jeg kendte særlig godt, en stor og kraftig fyr, Ove hed han. Han havde en aften været til lidt festlighed hvor det gik særlig munter til, det blev til lidt uoverensstemmelse og slagsmål hvori Ove var indblandet. Sagen blev anmeldt til politiet og anmeldte blev idømt en bøde, som blev mig tilsendt til afkrævning, Jeg forkyndte bødeforlægget for anklagede og fik det svar: "Å, det pjathovede, kunne han ikke tåle at få et par på hovedet, uden at rende til politiet? Jeg betaler bøden", erklærede han.

Udpantning

Udlæg foretoges som regel i indbo og lignende, dog undertiden i kvæg eller kartofler. I reglementet står der, at der ikke må pantses mere end der tilbage bliver så meget som er nødvendigt for et hjems husførelse. Deraf kan man se, at loven er ret fyldig, man kan på lovens grund give en fattig familie en rimelig behandling.

Angående pantsætning af kvæg kan jeg huske, at der engang var optaget en herreløs rød kvie, som gik på markerne blandt indhegningerne. Jeg efterlyste en ejer til kvien, men ingen meldte sig. Da anmeldelsesfristen var udløbet, berammede jeg dagen, da kvien skulle sælges på auktion, men et par dage før auktionsdagen henvendte en mand sig til mig og sagde, at han havde kontrolleret sine kvier, som gik i indhegningen, der var ganske rigtig 7, men der var et nummer, som var fremmed og ikke tilhørte ham, og det nummer han manglede var på kvien som skulle på auktion om et par dage, og så, føjede han til, "er den omtalte kvie min, og jeg kræver den udleveret".

Ejeren fik kvien udleveret, men måtte betale påløbne omkostninger.

Ved gennemlæsning af kladden til nærværende beretning, er jeg blevet gjort opmærksom på, at der mangler lidt forklaring på hvordan en sessionsdag forløber. For at råde bod på manglen, vælger jeg at beskrive den første dag, jeg som sognefoged mødte på session, med karlene fra Assing.

Først skulle der skrives en liste over dem som skulle møde dette år. Når listen var færdig, skulle den indsendes til politiet i Herning, senest 14 dage før sessionsdagen. Mødestedet var et hotel i Herning, hvor der blev anvist os et stort aflangt værelse, hvor der langs ydersiden stod en række stole og der foran var et ret bredt bord til de forskellige protokoller, cigarer og lignende ting. Modsat den anden side bordet var der rigelig plads, der skulle jo anbringes et målestativ og en vægt. I den afdeling var det doktoren der førte ordet, og det var gerne en meget myndig mand, dog var der undtagelser. Nærmest ved døren var de værnepligtige anbragt.

Før handlingen begyndte blev jeg kaldt ind, jeg skulle først hilse på de prominente tilrejsende, jeg kendte ingen af dem undtagen overbetjent Østergaard fra Herning. Jeg skulle sidde nederst og derefter Østergaard, jeg rakte hånden ud og ville hilse på Østergaard, men det var forkert, jeg havde ikke tænkt på rangstigen, selvfølgelig skulle jeg først hilse på udskrivningschefen, - det var den første bommert.

Så begyndte den egentlige session, nu var det ikke længere navnet, man brugte, men et nummer der gjaldt. Det første nummer blev råbt op, og det på militærisk vis, så det gjaldede i salen, fra doktoren lød nu i en

skarp og hvas tone, - stig op på målet, doktoren lod klappen falde ned på mandens hovede, doktoren sagde højden, højt og tydeligt, skriveren noterede det i sin protokol. Igen oplod doktoren sin røst og på militærisk vis lød det - op på vægten -, et lille rask trin og manden var på vægten, resultatet blev ført i skriverens protokol. Derefter skulle den unge mand fremstilles for udskrivningschefen, der blev han bedømt som passende til infanterist.

Mens dette foregik havde hans kollegaer fulgt begivenhederne, de sad nede ved døren kun iført deres underbukser og ventede på deres tur, den næste kom ind, blev vejret og målt som forrige, og skulle frem for chefen, men han medbragte en attest fra lægen og blev erklæret for uegnet til militærtjeneste - fripas. Den tredje som kom ind var en ung mand som altid havde været på kontor, da han var færdig ved lægen, og skulle fremstilles for chefen, udbrød denne i en hård og brutal tone så det kunne høres over hele salen, - Der har vi nok en af de forbandede, hulbrystede skriverkarle, som ikke duer til nogen ting, skulle du marchere fra Viborg til Borris, kom du såmænd ikke længere end til Stanghede, så lå du der, du har jo ingen luft i det sølle bryst. Hvad kan vi bruge ham til? og så føjede han til, han kan blive sygepasser, han kan vel bære en natpotte ud. - Den næste, lød det fra chefen. Ind træder en ung mand, høj og slank, med gode muskler, da mål og vægt var konstateret som passende for en gardist, bliver der røre ved den øverste ende af bordet. Manden står fuldstændig nøgen, bliver bedt om forskellige øvelser, både stå og bøje sig i knæene, stå ret, vise gang, vise fodsålerne enkeltvis og vise hænderne med udspilede fingre. Da disse prøver faldt tilfredsstillende ud, fik lægen ordre til at undersøge både hjerte og lunger så godt han kunne. Da det var slut bad man ham om at gå frem og tilbage to gange i den lange stue i marchtempo. Da alt dette var overstået faldt dommen som lød på - garder - og den unge mand var glad og stolt. Udskrivningschefen, ja han blev ret lystig, han skelede hen til mig og sagde, at det var godt det ikke var skidt det hele jeg kom med. Jeg tillod mig at bemærke, at jeg skulle hverken have ris eller ros, jeg var ikke far til nogen af dem. Måske en fræk bemærkning, men jeg havde hørt så meget i dag, at jeg var hjemme i sprogbruget her.

Resten af det indkaldte mandskab blev derefter behandlet, der blev ikke flere fripas, der var jo forskellige våbenarter, det var dog mest til infanteriet de unge blev udskrevet til.

Sådan forløb min første dag som sognefoged ved udskrivning af militærtropper, og de følgende er forløbet ligedan, dog er der en lille

forskel i sprogbruget, nu hedder det - vær venlig, stig op på vægten, - bydeformen er lagt til side.

Ja, jeg tror det var ved at ændre sig dengang det her beskrevne oplevedes, vi ser ovenfor, at da gardisten var udnævnt siges til ham, - man bad ham gå frem og tilbage to gange osv. - Jo, sproget er flydende.

Hundetegn

I 1955 kom en lov som påbød, at alle hunde skulle bære tegn. For hunde over 40 cm højde skulle der med hundetegnet betales en afgift til staten. Hunde under 40 cm var afgiftsfri. Der tilkom sognefogden en krone for hvert udstedt hundetegn.

Jagttegn

Der kom en lov, vistnok i 1962, der påbød, at alle jægere skulle løse jagttegn. Udlevering af disse skulle foretages af sognefogden, gebyret herfor var en krone. Denne ordning varede i to år, så blev der klaget til ministeriet, at gebyret var for lavt ansat, klagen fandt gehør hos ministeriet og gebyret blev forhøjet til tre kroner pr. ekspedition, med det til følge, at så kunne politiet godt få tid til at udlevere jagttegnene.

Ægteskab

Forud for ægteskabs indgåelse skulle kirkelig lysning foregå, det var som regel to af det vordende brudepars forældre, der henvendte sig til sognefogden og begærede lysningspapirer udleveret. Sognefogden havde trykte formularer liggende. En formular skulle udfyldes, der skulle medbringes dåbsattest, og hvis en af de vordende ægtefolk var enke, skulle der medbringes dødsattest for afdøde.

Efter at attesterne var underskrevet og sagen indført i sognefogdens protokol, udleveredes sagen til de ansøgende, som skulle bringe den til præsten, som ved en kommende gudstjeneste foretog lysningen. 14 dage efter lysningen kunne man holde bryllup.

Senere kom loven om borgerlig vielse, d.v.s, man kunne henvende sig på et borgmesterkontor, eller hos en sagfører eller hos en sognefoged, og begære at blive viet.

Jeg har viet 14 par og det foregik på følgende måde. Min hustru fik et lille

bord trukket ud midt i stuen, og derpå bredte hun en hvid dug, lagde et par salmebøger frem og satte en buket blomster ind. Vi er ikke gode sangere, men sang dog et par salmer og derefter foregik vielsen, jeg havde en trykt formular at bruge, den brugte jeg ikke så meget, det var så skematisk, jeg ville hellere bruge mine egne ord, det var mere personligt. Tilspørgslerne var selvfølgelig de obligatoriske.

Efter vielsen drak vi et glas vin og talte sammen, det var meget hyggeligt, efter sådan en stund kunne man få en rigtig samtale. Jo, det var hyggelige stunder.

Registrering

Registrering af dødsboer i samråd med skifteretten forekom jævnligt. Registrering af fallitboer hændte enkelte gange. Det var et meget kedeligt arbejde, når man skulle undersøge folks gemmer, for at se om der skjulte sig kostbare ting, som kunne sælges ved auktion og indbringe nogle penge, for selv om man tog alle mulige hensyn og arbejdede så stilfædig som muligt, vil det altid virke sårende, når fremmede folk går og roder i ens private gemmer.

Ringe med kirkeklokken

Det påkom også sognefogden, at indstille tre mænd til sognerådets afgang, som skiftevis skulle ringe med kirkeklokken i tilfælde af krig og hurtig mobilisering.

Forordning

Endvidere var der en forordning som påbød, at sognefogden skulle læse bekendtgørelser og nyheder op ved kirkedøren, når gudstjenesten var sluttet. Forordningen stod ved magt mens sognefogedhvervet bestod. Jeg kan godt huske, at mine forgængere udførte ordningen, men den var gået af mode inden jeg blev sognefoged.

Et andet hverv som var overdraget til sognefogden var uddeling af midler fra et legat, nemlig Smed Chr. Poulsens legat. Nævnte Chr. Poulsen boede her i Kibæk omkring århundredskiftet, han var smed, og spekulerede i husbyggeri. Som barn kan jeg huske, at mine forældre talte sammen om Kræ Poulsen, samtalen drejede sig især om et stort hus han var ved at bygge, man var bange for, at han havde for få midler til så stor en bygning.

Byggeriet gik planmæssig, men en dag da Chr. Poulsen ville hente nogle varer, blev han nægtet kredit og samtidig lukkede alle hans leverandører for al kredit. Nu stod han med en stor, halvfærdig bygning og stor gæld for brugte varer, og nu kunne han se, at huset blev meget dyrere end beregnet. Det hele så håbløs ud og han besluttede at rejse fra kreditorer og løfter og vanskeligheder, og tog til Amerika.

For at redde en smule af de tabte penge, byggede kreditorerne huset færdig, så det kunne stilles til udleje.

Der gik mange år, man hørte ikke fra smed Chr. Poulsen, men så en dag, det var vistnok i 1921 eller 1922, kom der en fin, velklædt herre ind til sognerådsformand Peder Nielsen, Kibæk. Han præsenterede sig som Chr. Poulsen, Peder Nielsen kendte ham ikke, da han ikke boede i Kibæk dengang Chr. Poulsen var her.

Chr. Poulsen fremførte sit ærinde, han havde samvittighedsnag, fordi han var rejst fra sin store gæld, men nu havde han tjent en del penge, så han kunne tænke sig at oprette et legat til værdig trængende i Assing sogn.

Peder Nielsen kendte jo, som allerede nævnt, ikke manden, og tøvede med svaret.

Nu er der måske nogle der vil sige - Hvorfor tog han ikke imod pengene? Men vi skal jo betænke, at Peder Nielsen stod overfor en fuldstændig ukendt mand, som kommer fra Amerika og vil oprette et legat for trængende i Assing, det hele lyder så usandsynligt, at man dårligt kan forstå, at det kan have sin virkelighed, og det kunne Peder Nielsen heller ikke så han afslog tilbuddet.

Men Chr. Poulsen gav ikke op. Han rejste over til sagfører David Engelsen som oprettede legatet som lød på 12.000 Kr. i Kreditforeningsobligationer, disse gav en årlig afkast på ca. 400 Kr. efter at omkostningerne var trukket fra. Dette beløb uddeles hvert år kort før jul.

Der gik en tid hvor David Engelsen førte regnskabet, men på grund af arbejdspress, bad han sig fritaget for arbejdet, og bad mig overtage besværet. Det gik jeg ind på, skønt jeg dårlig havde tid, men så kom frk. Signe Pedersen, som arbejdede hos David Engelsen, mig til hjælp, idet hun lovede at føre regnskabet, hvis jeg ville indsamle ansøgningerne og bistå ved uddelingen, og det svarede jeg ja til.

Det blev nu aftalt, at hun sammen med formanden i Odd Fellow logen, skulle komme ud til os en aften før jul, hvor vi over en kop kaffe fik de 400 Kr. uddelt i portioner á 10 eller 15 Kr. Det var dejlige sammenkomster vi havde, hvor vi stiftede mange bekendtskaber. Både Signe Pedersen og de forskellige formænd var dejlige mennesker.

Ordenspolitiet

I ældre tider var det ikke almindelig, at der var politi ude i landdistrikterne, og som følge deraf blev sognefogderne brugt som politi. Også i min tid var vi udstyret med politiskilt. En gang hændte det, at jeg blev udkommanderet til tjeneste. Silkeborg politi meddelte, at en ung mand (betænkelig fyr) sammen med en ung pige var kørt vestpå, og var sporet til Harreskov området.

Ordren til mig var sålydende: Du skal tage en mand med i bilen, du skal tage våben med, du må aldrig gå foran billygterne, du skal køre rundt på skovvejene, ser du noget betænkeligt skal du undersøge sagen. Tag dine forholdsregler - vi mødes nok derude i skoven. Da jeg havde fået denne instruks, kom politibetjent Christensen i døren for at se om jeg var klar, da han så at jeg var færdig, tog han sin pistol i hånden og sagde: Bliver det nødvendig at bruge den, vil jeg sige til dig - skyd i benene, det er for din egen skyld, jeg siger det.

Jeg gik ud på gaden, om Jeg kunne træffe et menneske, som ville med på sådan en tur. Der var ingen på gaden, folk var gået til ro, det var over midnat. Dog får jeg øje på en vandringsmand som kommer nærmere, og det var sandelig min gode ven Okkels.

Jeg sætter ham ind i situationen, og han er straks villig til at tage med på turen. Jeg finder et par pistoler frem (jeg var våbenmester i hjemmeværnet). Vi startede turen kl. halv eet og vi skulle køre til kl. fem morgen.

Underligt var det at køre derude i skoven om natten, vi vidste, at der var et par unge mennesker, som politiet jagede. Men skovdistriktet er et stort område, som det er let at skjule sig i, og selv om vi var mange folk, var det meget vanskelig at finde en bil, hvis den var kørt ind i en tykning. Så kommer den tanke let - når vi det?

Politiet gjorde et stort arbejde den nat, hen på morgenstunden fandt man

bilen kørt ind i noget tæt buskads, i bilen var de eftersøgte personer.

Jeg har allerede fortalt om det traditionelle arbejde med opkrævning af skatter og bøder, det gik såmænd nemt, hvor var folk flinke at omgås, havde skyldneren ikke penge nok, var der ingen risiko ved at være behjælpelig med lidt penge, det har jeg gjort mange gange, men aldrig tabt en krone.

Registrering af dødsboer skete ret ofte, men det arbejde jeg var mest ked af var registrering ved tvangsauktioner, jeg kunne ikke lide at gå rundt og rode i andres skuffer og kontrollere, at intet var skjult, det skulle jo gøres, men det var grimt.

Men bortset fra nogle mindre behagelige sager, var det et dejligt arbejde.

Da forordningen om borgerlig vielse kom, var jeg spændt på hvordan det ville fungere, selvom det ikke var mange par jeg viede, har jeg været meget glad for denne gerning, vi fik mange gode samtaler ved disse lejligheder.

En lille solstrålefortælling skal med i beretningen. En forknyt, ung mand kom en dag ind og bad om en samtale med mig, da vi havde talt lidt sammen, åbnede han sig og fortalte sin situation. Han var forlovet med en ung pige, hun var gravid, de ville gerne giftes, men de var så unge, at der skulle en ansøgning til amtet, det kostede penge som de ikke havde.

Jeg forhørte ham om hans forhold, om han troede han var far til det ventede barn, og hvornår de ventede fødslen. Jeg var ikke sikker på, at sagen kunne gå i orden, men jeg lovede at forsøge. Jeg lagde sagen frem for sognerådsformanden om han ville være med i den forretning, og svaret var et ja. Jeg skrev ansøgningen og kørte til amtet med det samme. Amtet ekspederede sagen hurtigt og parret blev gift og rejste fra Kibæk.

Der gik lang tid, ca 15-16 år, så en dag vi sad i kontoret og arbejdede, standsede en bil udenfor sparekassen, jeg troede det var kunder og skænkede det ikke videre opmærksomhed. Jeg må have set lidt desorienteret ud, for pludselig spørger kunden: Kan du ikke kende mig? Da jeg fik set nøjere efter, så jeg hvem det var - det var min gamle ven - den lille forhuttede unge mand, med et par dejlige øjne. Nu stod han foran mig sammen med sin pæne, tiltalende hustru og tre dannede børn, alle fornuftigt og godt klædt på, alle var glade og tilfredse. Det er den

slags oplevelser som opmuntrer.

Ja, tiden går sin gang, jeg kan spore sognefogder helt tilbage i Assing til år 1748, og det føles lidt sært, at det faldt i mit lod, at jeg skulle slutte den kæde, og ved sådan lejlighed kommer tanken: Har vi været til nytte, krævet skat op, delt hundetegn ud og lignende arbejde,- nej, det største og vigtigste ved gerningen har for mig været, at der har været så mange lejligheder til at få en samtale på tomandshånd. Det har jeg ikke omtalt i min oversigt, og det kan jeg ikke fortælle om, for der er altid sagt, når et menneske ønskede en personlig samtale, at hvad vi siger til hinanden, går med mig i graven, og det står stadig ved magt. Men hvor har jeg lært meget ved sådanne lejligheder.

Jeg sender hermed, gennem arkivet, en stor tak til Assing sogns beboere for den tillid I har vist mig i min sognefogedtid i Assing.

TAK.

Maj 1984

Th. P. Thomsen